

Pelcz Katalin*

A NYELVI MINTÁK MEGJELENÉSI FORMÁI A 19. SZÁZADI MAGYAR NYELVKÖNYVEKBEN

A magyar mint idegen nyelv története tartogat még számunkra feltáratlan térrületeket. A magyar grammaticák, nyelvkönyvek vizsgálata, számos tanulságot rejt; a módszertan, a nyelvfelfogás és a közvetített tartalom tekintetében is igen érdekes kutatási terüettel szolgálnak.

A 18–19. század nyelvkönyvei elsősorban a nyelvészeti, a történettudomány, a pedagógia által vizsgálandó témaik, amelyek egyben kordokumentumok, ismerethordozók, pedagógiai eszközök és szocializációs tényezők (Dárdai 2002: 20). A 18. századig már számos nyelvtankönyv és gyakorlati nyelvtan, sőt speciális célcsoportoknak szánt oktatónyelv látott napvilágot, jelentős paradigmaváltást azonban csak a 19. század hozott. Ebben az időben születik meg a mai értelemben vett nyelvészeti, és ebben az időben válik el egymástól a magyar mint anyanyelv és a magyar mint idegen (vagy környezet-) nyelv tanulmányozói számára készült nyelvleírás. A 18. században és az azt megelőző korszakban a nyelvtanok egyértelműen nyelvtanítási, s nem tudományos, elméleti céllal íródtak.

Ahhoz, hogy adekvát módon vizsgálhassuk a magyar nyelvoktatás ezen korszakát, nem elegendő a nyelvkönyvek elemzése, összehasonlítása, hanem szükséges a korvizsgálat, életutak, korabeli folyóiratok, szellemi élet és irányzatok vizsgálata is. Szükséges látni, hogy melyek voltak egy adott időszakban az adott nemzetek közzött a fő politikai, társadalmi, filozófiai, vallási, tudományos, művészeti, irodalmi kapcsolatok. A kor általános ismerete nélkül rosszul értelmezhetjük a tényeket.

Legvilágosabban II. József oktatáspolitikájában fogalmazódnak meg azok a (neo) humanista oktatási célok, melyek a 19. század első felében teljesednek ki. A tanítás legfőbb célkitűzése az értelelm kiművelése, a gondolkodás fejlesztése, a tudás utáni vágy felkeltése, valamint a jó és helyes esztétikai ízlés kialakítása (vö. Mészáros–Németh–Pukánszky 2005: 290).

* Pelcz Katalin, PhD hallgató, nyelvtanár, Pécsi Tudományegyetem, Nemzetközi Oktatási Központ, kata@isc.pte.hu

A nyelvújítás hatására elindult a nyelvről szóló elmélkedés, felgyorsult az a folyamat, amely szerint a nyelv csupán eszközöként van jelen a közgondolkodásban. A nyelvet a nyelvtudósok, nyelvművelők, az írók és a költők tudatosan alakították, formálták, fejlesztették és elemezték.

Magyarországon megalakult az Akadémia (1830), 1832-ben elkészült a helyesírási szabályzat, 1847-ben megjelent *A magyar nyelv rendszere*, s 1862 és 1874 között kiadták *A magyar nyelv szótárát*, 1855-től megjelent meg a *Magyar Nyelvészeti folyóirat*. Az Akadémia pártolta a nyelvújítást. 1872-ben megindította a – ma is megjelenő – *Magyar Nyelvőrt*, melynek szerkesztését a harcias Szarvas Gáborra bízták.

A nyelvújításról a nyelvkönyveink is szót ejtenek. Ezt olvashatjuk Mailáth 1841-ben megjelent tankönyvében: „*Die ungarische Sprache ist unmöglich zu lernen, indem täglich neue und neue Wörter geschmiedet werden, so daß man nicht sicher ist, ob dasjenige morgen bestehen wird, was man heute gelernt,- denn das Wortschmieden geht in's Unendliche!*” *Mit nichts!* Es ist wohl wahr, daß die Wortbildung, nicht aber die Grundregeln der Sprache, wofür wir eine mündlich genaue, wenn auch nicht schriftlich sisthematische Grammatik und Sintax besitzen, – gegenwärtig im Gähren ist; aber was thut das? Ist darum etwas eine Umwälzung der ganzen Sprache zu befürchten? Habe denn andere Sprache nicht dieselbe Krisis erlitten? und dennoch!” („*A magyar nyelvet lehetetlen megtanulni. Naponta új és újabb szavakat eszelnek ki, így nem lehetünk abban biztosak, hogy amit ma megtanultunk, holnap még érvényben van-e; ez a szóalkotás végeláthatatlan folyamat!*” Ez elvetendő! Az igaz, hogy a szóképzés jelenleg is forrong – na és? Ez viszont nem igaz a nyelv alapszabályaira, melynél – bár írásban nem sziszematikus –, de a beszédben pontos nyelvtannal és szintaxissal rendelkezik. Az új szavak keletkezése olyan változás lenne, melytől az egész nyelvnek tartania kellene? Vagy más nyelvek nem szenvedték el ezt a kritizist? *Dehogynem!*” (ford tőlem P. K.).

Tudományos igényű könyvek jelennek meg, melyeknek célja, hogy egy széles olvasótábor számára mutassák be a magyar nyelvet. Balassa ismeretterjesztő könyvecskejének bevezetőjében a következőket olvashatjuk: „*Az élő nyelv nem megállapodott rendszere a szabályoknak, melyeket csak meg kell tanulni, hanem folyton fejlődő szervezet, mely minden egyes beszélő ajkán majdnem napról-napra változik, szavakban és nyelvtani alakokban gazdagodik és szegényedik. A nyelv nem is létezik önállóan, hanem csakis bennünk, a beszélő egyénekben él és fejlődik*” (Balassa 1899: 1).

A társadalom változásait követve a kommunikációs szintek és stílusok új elemekkel gazdagodtak (polgári társalgás, kereskedelmi nyelv változása, tudományos értekezések). A nyelvoktatás hatósugarába vonja a célnyelvi gondolkodás megértésének és összegzésének képességét is.

A nyelvi sztenderdizáció folyamata lényegében lezárult, az írott nyelv szabályai már nemcsak kialakultak, hanem el is terjedtek (helyesírás: fonetikai elv, a szóelemző elv és a hagyomány egyensúlya, hangok jelölése, betűváltozatok elhagyása stb.). Ugyanakkor a nyelvi norma fogalma jóval tágabb volt, mint napjainkban, több változat él egymás mellett, és jóval erősebbek voltak a dialektusok hatásai.

A 18. század végére kibontakoztak a nemzeti mozgalmak. Ezek a nemzeti mozgalmak viszont nem feltétlen az uralkodóház törekvései ellen irányultak, sőt, számos esetben a nemzeti törekvések meghallgatásra találtak az udvarnál. A monarchia népei a német példát alapul véve kezdték meg a nyelveik modernizálását, standardizálását és a nyelvtanaik megújítását. A 18. századi nyelvújítási folyamatok a bécsi udvarral szövetségen, a kivállások megőrzésével párhuzamosan zajlottak. A nyelvpolitikai viszonyok hatása közvetett ebben az időszakban a magyar mint idegen nyelv oktatásban: a nyelv statusát, használati gyakoriságát tudják irányítani. A 18. század a nyelvek szemléletében és az oktatásban is új irányvonalat adott.

A 18. századtól az Osztrák–Magyar Monarchia területén virágzott a nyelvoktatás. A korszakban számos grammaтика és oktatókönyv jelent meg, s közülük nem kevés élt meg több kiadást. A szerzők egy része katolikus, más része protestáns volt, de szinte valamennyüknek a peregrináció keretében külföldön eltöltött évei alatt megtanult klasszikus és vulgáris nyelvek keltették fel érdeklődését anyanyelük rendszerére iránt.

A nyelvpedagógia területei körvonalazódnak a korszakban; számos gondolatot találunk a nyelvkönyvekben és a cikkekben, melyek a tananyag, az oktatásmód-szertan, a motiváció, a beszédműfajok, az osztálytermi eljárások, a nyelvsajtítás és nyelvtanulás, a nyelvi szokások stb. területét érintik. Riedl Szende tollából származik a következő idézet, amely 1856-ban látott napvilágot a *Magyar Nyelvészeti* első számának hasábján: „Két egymástól különböző szempont van, melyeken a' nyelvtanulás kétféle iránya alapszik, t. i. gyakorlati, és elméleti. Az első irányba mindazok haladnak, kik a' nyelvet csupán eszközül tekintvén az olvasás, írás, 's beszéllésbeni jártasságot iparkodnak elérni, hogy vagy embertársaikkal közlekedhessenek, vagy némelly tudományos- 's művészeti ágba mélyebben pillanthassanak, (ezen indokból tanulják pl. a' tudósok, az orvosok stb. a' latin, a' görög nyelvet); vagy végre, hogy a' nyelv irodalmi kincseit megérthessék. A' másik, t. i. elméleti szemponton, a' tanulás célját maga a nyelv képezi, különösen pedig annak bölcsészeti, történelmi megállapítására, grammaτikai szerkezete, 's az ezen alapuló törvények, melyek egyszersmind a' nyelv anyagának a' gondolatok kifejezésére mikénti felhasználását meghatározzák; továbbá a' nyelv szelleme, története, más rokon és nem rokon nyelvekhez viszony stb.. A' gyakorlati nyelvtanítás divatban van, mióta emberek léteznek: az elméleti csak jelen századunkban vergődött fel tekintélyesönállóságra, 's lett valódi tudománnyá” (Riedl 156: 21).

A nyelvoktatás nyelvfelfogása – a felvilágosodás eszméinek megfelelően – alapvetően instrumentális, a nyelv mint eszköz jelenik meg, amely leképezi a tőle függetlenül létező valóságot. A nyelvtanulást elősegítő gyakorlati célt a kutatandó nyelvtanokban behatárolták a klasszikus latin hagyomány által nyújtott keretek és korlátok, s a nyelvtanírók ezeket a kereteket töltötték fel a metanyelvi tartalommal. A nyelvkönyvek első része – latin és német hatásra – jellemzően leíró tartalmú. A könyvek további részei – a gyakori szöfördülatakat, dialógusmintákat, esetleg tematikusan összeállított szólistákat, mondatgyűjteményeket, beszédmintákat vagy/ és olvasókönyvet tartalmazó részek – túlnyomó többségen elszakadnak a a már kialakult hagyományoktól. Ezek a részek több szempontból is a kutatás tárgyává

válthatnak. Példákon keresztül vizsgáljuk meg, miként alkalmazhatták a nyelvtanulók a tankönyvek ezen részeiben leírtakat.

Mint minden nyelvkönyvben, ezekben is szelektív módon találjuk meg az idegen nyelvi kultúrát bemutató információkat. A művek nem nyújtanak ugyan átfogó képet e témaban, mégis segítik a nyelvtanulót abban, hogy az idegen nyelvi szocializációja is minél eredményesebb legyen. A szavakat és a mondatokat az adott élethelyzet hívja elő. Ezeket könnyen rekonstruálhatjuk a szólisták, a mondatgyűjtemények és a beszédminták alapján, bár tipológiaileg a szituációváltások nem minden esetben jelöltek.

A kerek rölkére, röp' körök köt öltözök, hogy nyí- ren öntözök legyen.	Szír íze gyümölcsökben között van, hogy nyí- ren öntözök legyen.	az olm pikk leme, mint szalvá rölk.	Deje Sze több, aki me- legített zöld.
Nyáron körözök körök köt, mert csak a hűtő körök melegök.	Szír hűtőben meleg gyümölcsökben grillezett, hússal, mert szírök fűsök.	Jóha az eg, minden olom fűsök.	Deje Sze frissítő, mert párolt van gyümölcs.
A kerti császárkagylók szál körözök a hűtőt.	Die Blätter und Blütenblätter gören frisch des Zsa.	Jól hűtőt körözök,	Húr hűtőre vörös, húj ki szíjban. Szíjat ad, mert az ízbe, mert hűtőre vörös.
Itt mosolyók, egyszer szál körözök, hogy nyí- ren öntözökkel szál hűtő re nyírja.	Szír hűtőben meleg gyümölcsökben szál röntözött gyümölcsök, mert itt mosolyók, egyszer szál körözök, hogy nyíren öntözökkel szál hűtőre nyírja.	Hükköl mű, hogy k. le szedek meg hűtőt?	Szál hűtőre vörös, mert szál hűtőre vörös.
Ünneplésen, akárki me- mete vagy az erdei me- gyéből jöhetek is melegítés, mert a párduc körözök.	Szír hűtőben meleg gyümölcsökben szál röntözött gyümölcsök, mert itt mosolyók, egyszer szál körözök, hogy nyíren öntözökkel szál hűtőre nyírja.	Hükköl mű, vörös k. le szedek meg hűtőt?	Itt hűtőre vörös, mert szál hűtőre vörös.
Itt rasszolap, mert jönök körözök, húrom rág- gyümölcsök, vagy olaszok.	Szír hűtőben meleg gyümölcsökben szál röntözött gyümölcsök, mert itt mosolyók, egyszer szál körözök, hogy nyíren öntözökkel szál hűtőre nyírja.	Itt hűtőre vörös, mert szál hűtőre vörös.	Itt hűtőre vörös, mert szál hűtőre vörös.
8. Röp' Kräftgetreten.			
Nyáron röp' valószínűleg röp' színre szíjgörög sem hűtőt tölts.	Szír hűtőre vörös?	Szál hűtőre vörös?	Deje Sze röp' valószínűleg színre szíjgörög.
Előt rendeljük, hogy a termés-	Szír hűtőre vörös?	Szál hűtőre vörös?	Húr hűtőre vörös?
9. Röp' Kräftgetreten.			
Nyáron röp' valószínűleg röp' színre szíjgörög sem hűtőt tölts.	Szír hűtőre vörös?	Szál hűtőre vörös?	Húr hűtőre vörös?
Előt rendeljük, hogy a termés-	Szír hűtőre vörös?	Szál hűtőre vörös?	A szíjben valószínűleg

Samarjay (1889: 102–3)

A köznyelv a beszédkörnyezet által befolyásolt. Nem a beszélő választja ki a hétköznapi beszéd formáját, hanem maga a dialógus határozza meg azt. Alkalmazkodunk a hétköznapi szemiotikai szükségletekhez. Helyzetmondatokat használunk, melynek előfeltétele közös térbeli környezet, az adott helyzet azonos ismerete és értelmezése, valamint egyforma megítélése. Gyakorlati úton tanítja a társalgási készséget, annak időbeli kötöttségét és viszonosságát (vö. Bárdos 2005: 162).

A. Áldat! ¹⁾ jó len vagy, jem! ²⁾, badd! ³⁾ dízel-
jelsz! ⁴⁾ rang. —

¹⁾ Jóp az, ²⁾ Ilich, ³⁾ itt veríber, ⁴⁾ Iaf, ⁵⁾ miñ
löhöök, ⁶⁾ itt kobe grönök, ⁷⁾ fasz skát hia, ⁸⁾ ja
lensz, ⁹⁾ Böögg ... ¹⁰⁾ Igit, ¹¹⁾ itt Döner köök, ¹²⁾
mik, ¹³⁾ mein Blätterchen, ¹⁴⁾ Jagdz, ¹⁵⁾ jde itt miñ an,
¹⁶⁾ fünen miñ, ¹⁷⁾ hikit, ¹⁸⁾ miñt itt ob, ¹⁹⁾ kööp, ²⁰⁾
mij, ²¹⁾ unjre kööfenz, ²²⁾ Igitz, ²³⁾ veríber
ik, ²⁴⁾ Gummibärchen, ²⁵⁾ Bözzatzen, ²⁶⁾ Unzenheit,
²⁷⁾ itt hi, ²⁸⁾ miñt ob, ²⁹⁾ oben, ³⁰⁾ Böfenz, ³¹⁾
mij itt hikit, ³²⁾ gré itt hia, ³³⁾ unjre, ³⁴⁾ gréger,
³⁵⁾ fressz, ³⁶⁾ fah! ³⁷⁾ belli itt Döök unjre.

2.
Luisa és a szakácsnő.

L. Mít csinál! ¹⁾ szakácsnő! ²⁾ —

Sz. Ma konyveret először! ³⁾ kisasszony! ⁴⁾; diagnos-
tok! ⁵⁾ —

L. Konyver? hif! ⁶⁾ da tad! ⁷⁾ konyveret sítai? —

Sz. Hegy os! ⁸⁾ tisztek? az rossz gaudasszony! ⁹⁾,
ki nem tud konyveret sítani. —

L. Tisztek meg! ¹⁰⁾ enges it; bari zimbol! ¹¹⁾ hev! ¹²⁾

s kisgyör? —

Sz. Lumbol! ¹³⁾. —

L. Hitt a báret konnan! ¹⁴⁾ vesszük? —

Sz. Bimbó! ¹⁵⁾ vagy engiból! ¹⁶⁾. A molnár! ¹⁷⁾ meg-
érd! ¹⁸⁾, a nátron! ¹⁹⁾, csokolgy! ²⁰⁾ mint minc, idhaz! ²¹⁾
a kávét megöröklik. —

L. De hogy len azaz! ²²⁾ hibol a konyver? —

Sz. Kihá! ²³⁾ hibai vonok és megörök! ²⁴⁾ a
szitán! ²⁵⁾ hogy valami pláznak! ²⁶⁾ bále ne kerüljön! ²⁷⁾;
aztán! ²⁸⁾ rizsel és kevésben! ²⁹⁾ összegyökerem! ³⁰⁾ és meg-

hagyom! ³¹⁾ kala! ³²⁾. Majd! ³³⁾ söt tisztek bele! ³⁴⁾ és meg-
dönök! ³⁵⁾. Két-káron éra alom! ³⁶⁾ a tisztta magol! ³⁷⁾,
szán csipőfert! ³⁸⁾ hibák nál! ³⁹⁾ és elrökök a pikkens! ⁴⁰⁾.
A pikk egy nagy konzervában! ⁴¹⁾ tiszt muk! ⁴²⁾; és mikor
már jól átüt! ⁴³⁾ betont lapítal! ⁴⁴⁾ a tisztat és meg-
sít! ⁴⁵⁾. —

L. Ebb kiködök! ⁴⁶⁾ Én előleg csak enni tudtam a
kerryenne, későn! ⁴⁷⁾ nem. No itt! ⁴⁸⁾ vagy bárok, én is
egy fogás ismét. Igen a jól gaudasszony akarok lenni,
sőt, körül! ⁴⁹⁾, mint ő. Ógy-ó! ⁵⁰⁾, magasztal ro! ⁵¹⁾ —
Sz. Bözzatzen! ⁵²⁾, kedves kisasszony.

¹⁾ modra Sír, ²⁾ Rödje, ³⁾ bárem min, ⁴⁾ Grindzán,
⁵⁾ itt fáj, műde füg an, ⁶⁾ odo, ⁷⁾ hírem, ⁸⁾ nincs
nincs nincs, ⁹⁾ Rödje, ¹⁰⁾ hibák nincs nincs, ¹¹⁾ veréss,
¹²⁾ nincs, ¹³⁾ osz Blöd, ¹⁴⁾ molnár, ¹⁵⁾ osz Bébi, ¹⁶⁾
Bogas, ¹⁷⁾ Blöd, ¹⁸⁾ rizsel itt, ¹⁹⁾ itt hib Kihá, ²⁰⁾
grége itt, ²¹⁾ hib ja Blöd, ²²⁾ jaszai, ²³⁾ hibet itt, ²⁴⁾
azt hib Blöd, ²⁵⁾ Böfenz, ²⁶⁾ hibet grége, ²⁷⁾ hibet,
²⁸⁾ mi Szennit, ²⁹⁾ rizsel itt ob, ³⁰⁾ ob ob ob, ³¹⁾ gréme,
³²⁾ Blöd, ³³⁾ hibák, ³⁴⁾ hibák ob, műde ob erőszak, ³⁵⁾
műkem, ³⁶⁾ gőz ob, ³⁷⁾ Böfenz, ³⁸⁾ jaz Blöd,
³⁹⁾ in Cír, ⁴⁰⁾ legi ob, ⁴¹⁾ hibapéhely, ⁴²⁾ mit eltar
hibapéhely, ⁴³⁾ hibai ob, ⁴⁴⁾ miz konférör, ⁴⁵⁾ erőszak,
hibák, ⁴⁶⁾ rizsel műde, ⁴⁷⁾ doján, ⁴⁸⁾ hibák műde, ⁴⁹⁾ bu-
taraz, ⁵⁰⁾ gréme, bár hibák.

3.
Az orvos! ¹⁾ és a paraszta! ²⁾
O. Ida hibádon!, gaudet! orvos; né bája van? —
P. Ez aggony beteg vagyok! minden! ³⁾ hif, —
O. Minden! —
P. Igen, orvos ür; mindenben! ⁴⁾ alig! hibák!
minden! ⁵⁾ —

Nikolaus Fodor (1894: 156–7)

Wilhelm von Humboldt: A nyelv kulturális szubjektivitást fejez ki, amely történelmileg meghatározott. A nyelv a kultúrát mint kifejezőeszközt egyidejűleg meg is határozza. Tehát egy nyelv ismerete identikus ennek a kultúrának az ismeretével (vö. Humboldt 1822).

Az országismeret oktatása a 19. század második felére vezethető vissza. Ebben az időben azonban „reálismeret”-nek (*Realienkunde*) neveztetett, az oktatási konцепcióját a hasznos adatszerű tudás átadása határozta meg a célnyelvi ország minden területére kiterjedve. Találunk különféle gazdaságföldrajzi, történelmi, politikai adatokat, megjelennek különböző ünnepi szokások, énekek, imádságok stb.

50 Schauspieler ohne Erfolg und Unberufigkeit.

Der ist ja kein, der hat nur
Sich selbst, der hat nur
Sich selbst in sich nicht ge-
funden,
Was heißt das denn jetzt? ja
Sich selbst kann nicht gefunden
Sich selbst kann nicht gefunden, als
dass
Sich, da mich et fien ge-
bradt,
Sich, fien gefahr, aber
Sich selbst can't been fien-
gan, was kann et nicht
sein, Sich.

Übungen zum Rechnen und Umrechnen.

Techniken von Reichen und Reichenlosen

that, 't ki new ind sublimi, m' time is 't k
a'nt, m' time is 't k

As említendők négy részben megjelölhetők: nyári, őszi, téli. Egy említendőben minden hónap van: Januárban, Februárban, Márciusban, Áprilisban, Májusban, Júniusban, Júliusban, Augustusban, Szeptemberben, Októberben, Novemberben, Decemberben.

A földönk 25-ösére van: Európa, Ázsia, Afrika, Amerika, déli India vagy Ausztrália. Európa körülbelül Ázsiával, Ázsiaval és Ausztráliaval. Még Magyarországnak is hármas, Magyarország-Európának, és profág nevűk is vannak.

Magyar Ország négy kerületre felosztott, 1. a' Borsod-i művesek, a' Borsod-i város, 2. Tisza-i művesek Tisza-tal városa, Tisza-tal város, 3. a' székes kincső város, melyet hajós a' Magyar Székhely látott, most pedig az Ország-

Jon. Hammerschmidt (1836: 80-1)

- 4 -

Help vagy Alisia, legális nőkkel
írt szerepéket leírva, írt assz-tras,
Ír körülön yírás a személyi(12) is
S domb-udvarból a róla is hírtelen;

— 5 —

45. A magyar lakások. — Das magische Wochenende

8 magyar ember¹, kicsi Magyar származású² 61. Testkör: a magyar

Ferdinand Görg (é., n. 64-5)

Mint az a fenti példaszövegekben is látható a könyvek példamondatai erősen a szituációhoz, a minden nap élethelyzetekhez kötöttek, nem összetettek, s rövidségük okán könnyen megjegyezhetők. A memorizálást az is elősegíthette, hogy lexikailag nem túltelítettek. A mondatok témajáról arra következtethetünk, hogy felnőtt nyelvtanulók számára lettek összeállítva. A korpuszt gyakran az állandósult kifejezéseket tartalmazó mondatok alkotják, amelyek megértésén és elsajátításán keresztül a metaforikus nyelvhasználat és az elvont fogalmak kapcsolata is elsajátítható. A mondatközpontúság és a beszédközpontúság együttes érvényesítése figyelhető meg. Egyes esetekben – általában tipográfiai jelöletlen módon – a mondatközpontú tanítást felváltja a szövegközpontúság, mely már a szöveg egységeit tanítja. A beszélt nyelvet mint élő szokásrendszert, szintagmákból álló mondatokat tárja elénk.

Johann Reméle (1856: 252-3)

A párbeszéd minták és szituatív mondatok – amint az a szövegpéldákban látható – zárt és nyitott feladatként is alkalmazhatók voltak a nyelvőrén. Abban az esetben, ha a tanár a mondatokat fordítási gyakorlatokként alkalmazta, ahol csupán egy helyes megoldást fogadott el, a feladatok zárttá váltak; a szerepjátékok és a fordítás nyújtotta több megoldás esetén a nyelvi és kulturális variabilitás készségét is fejleszthették ezekkel a gyakorlatokkal. minden esetben nagy figyelmet fordítottak arra, hogy az anyanyelvi kompetenciának megfelelő, élő nyelvhasználatot tükröző

10

und mein Bruder heißt: Gustav (Wich erwartet man Gustav, und wissen Bruder zweit nach Gustav). Der Name ist bei Stadt Gütersloh gebräucht. Ich hörte, Stadt Gütersloh (nachdem) ist Neugier, ist hierfür und ist jenseit (amalbauer) die Heir. Die Heiraten bringt Gütersloh ja mitrein (neugier). Ich gehen Sie (Gesegne) Sie Friedl! Friedl am bei Gütersloh. Das ist meine. Ein Gütersloh hat Fried (starkheit), ich habe ich (respekt). Wieso! Wieso! Ich ja gehen (neukirch)!

132 余忠良

Mit kíván ön? Általm a levelet többi alaknak (szép női); felkészí várok. Tiszteltem (női gróf) akról előtérben: az nőnője meg, hogy hármas fáradtságot (színre hajtottatás, öltözégtartás) tisztelni nála. Színesen hívom (női grófot), hogy meg akarod venni est a köröt; de nincs még pénzünk károl! Csak ugyan ezeket hívja az anyán fűrdei, mert hármasnak úgy rendítik. Rangú (színre) esetet szerepel hármasnak (női). Azután az utolsó (ha férjei tűn), ne hívjam el belőleket. Kiválasztom (női grófot) hármasnak az utolsót, mert most dolgoznak. Hármas-nők hármasnak hármasnak alkotnak, mert nem rendelget várok a kilézésre. A nővér esetére kiválasztom a nyílt, szabély gyakorlatot mindenki szereti. Kedv hívom (könnyező) est a csomagot és adja a postira. Hívom öt rész meg kis hármas volt, és most már felül. Már hármas csekk a pénzések? Kiválasztom hármasnak színesen (színre) belőleket hármasnak (hármas).

134. 26893

36 würde ganz ohne, wenn Ihnen und Ihrem

6.2. Definition

hie, magda berat bi denn	dies Sterbe, doch geht wie gewohnt
klam Reur, hammer	nyversen Sosias
hi belgi, belgi die Raet	des jüngster Bruder
hieck sel	hats, älter Bruder
himi ihni	hie, jünger Bruder
hohofisch pfeifh	meine ältere Schwester
hossig zwief	hanna schw
schl gehödt, schöflik wib	liel feier
ghura	joker pfiflik, hell
klei beginne	terribelst Röter
kleitet Vogeltrug	terribelste mädelich
zengelblik, botanischlik	unree erdlichen, merchein
li erga	

Nikolaus Fodor (1894: 108–9)

mintákkal találkozzon a nyelvtanuló. A mai tankönyírók számára is követendő példát nyújthatnak ezek a munkák abból a szempontból (is), hogy törekszenek számos szituációt felülelő, hétköznapi és udvarias nyelvhasználatot egyaránt továbbítani a tanulók számára.

Irodalom

Balassa József 1899. *A magyar nyelv a művelt közönség számára*. Az Athenaeum Irod. és Nyomdai R. T. Kiadása, Budapest.

Nyomdai R. T. Kiadás, Budapest
Bárdos Jenő 2005. Élő nyelvtanítás történet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Dárdai Ágnes 2002. *A tankönyvbütöötás alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.

Ferdinand Görg é. n. *Die Kunst schnell Ungarisch zu lernen* durchgefäste theorisch-praktische Ableitung die ungarische Sprache in kürzeste Zeit durch Selbstunterricht sich anzueignen. Zwölfta Auflage. A. Hartlebe's Verlag, Wien, Pest, Leipzig.

Finácy Ernő 1899. *A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.

Fodor, Nikolaus 1894. *Theoretisch -praktischer Lehrberg der Ungarischen Sprache nebst einem vollständigen Schüssel zu den ungar und deutsche „Übungen“ für den Selbstunterricht*. Verlag von Brüder Kohn jr., Budapest.

- Kosáry Domokos 1980. *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Mailáth von Székely, Anton 1841. *Ungarische Sprachlebre nach der alten (als einzigen) Methoden und nach den Grundregeln der Ungarischen Gelehrten = Gesellschaft*. Gedruckt bei Anton Benko, Wien.
- Mészáros István–Németh András–Pukánszky Béla 2005. *Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógiá és az iskoláztatás történetébe*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Reméle, Johann 1856. *Lehrbuch der ungarischen Sprache*. Fünfte Aufgabe, Wien.
- Riedl Szende 1856. A nyelvészetről általában. *Magyar Nyelvészeti*. Első évfolyam. Pest. 20–30.
- Samarjay, Carl 1889. *Praktische Anleitung zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache nach Dr. P. Abn's bekannter Lehrmethode*. 125. Aufgabe, Verlag von Wilhelm Lauffer, Budapest.